יניח אצבעו באזניו והיינו דאמר ר' אלעזר מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתידות מאי טעמא אילימא משום דמחלקן כל חדא וחדא למילתיה עבידא דאמר מר [א]זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זה גודל אלא מה טעם משופות כיתידות שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה ת"ר [ב]אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים מפני שהן נכוות תחלה לאיברים איבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר ואם תימצי לומר דם מיפקד פקיד לדם הוא צריך ושרי או דלמא לפתח הוא צריך ואסיר ואם תימצי לומר לדם הוא צריך ופתח ממילא קאתי הלכה כר"ש [ג]דאמר דבר שאין מתכוין מותר °או הלכה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואם תימצי לומר הלכה כר' יהודה מקלקל הוא אצל הפתח או מתקן הוא אצל הפתח איכא דאמרי ואם תימצי לומר דם חבורי מיחבר לדם הוא צריך ואסור או דלמא להנאת עצמו הוא צריך ושרי ואם תימצי לומר להנאת עצמו הוא צריך ודם ממילא קאתי הלכה כרבי יהודה או הלכה כר"ש ואם תימצי לומר הלכה כר' יהודה מקלקל בחבורה או מתקן בחבורה הוא ואם תימצי לומר מקלקל בחבורה הוא במקלקל הלכה כרבי יהודה או

יניח אצבעו. שהיא שפויה כיתד: **מ"ט.** כלומר במאי דומות כיתידות: **אי נימא דמחלקן.** שמחולקות זו מזו ואינן מחוברות יחד: **חדא חדא למילתיה.** קושיא היא. כל אחת יש בה צורך ואף בצורכי גבוה: **זו זרת.** מן הקטנה מודדין זרת של חושן: **זו קמיצה.** מאצבע שאצל הקטנה מתחילין לקמוץ חופה שלש אצבעות על פס ידו הקמיצה והאמה והאצבע וקומץ: **זו אמה.** מהגדולה מודדין אמת בנין ואמת כלים: **זו אצבע.** לתתן דמים של חטאת דכתיב ביה באצבעו (ויקרא ד): **זה גודל.** לבהן יד דאהרן (שם ח) ודמצורע (שם יד): **משופות.** אגוישיד"ש בלע"ז: **אליה.** בשר שבסוף האוזן: **נכוות תחלה לאברים.** רכות ודקות ליכוות מכולם. והכי נמי אמרינן במסכת ע"ז (דף לח.) האי עובד כוכבים דחריך רישא שרי למיכל אפילו מריש אודניה ואע"פ שממהר ליבשל: **מהו לבעול בתחלה.** לא שמיע להו הך מתניתא דלעיל[ה]. א"נ שמיע להו ומיבעיא להו הלכה או אין הלכה: **מיפקד פקיד.** כמו פקדון כנוס ועומד ואינו נבלע בדופני הרחם להיות יציאתו על ידי חבורה אלא שהפתח נעול בפניו ופותחין לו ויוצא: **או חבורי מיחבר.** דם בתולים היוצא על ידי חבורה הוא בא שהדופן מתפרק מחברו: **אם תימצי לומר מיפקד פקיד.** ואין בו משום חבורה כוונת המוציאו למאי לדם הוא צריך ומתכוין להוציאו: **ושרי.** דהא מיפקד פקיד: **או דלמא לפתח מתכוין.** והרי הוא כבנין ואסור: **ואם תימצי לומר לדם הוא מתכוין.** ולא לפתח ומיהו על כרחך פיתחא ממילא הוי: **הלכה כרבי יהודה.** בדבר שאין מתכוין ואסור: **או כר"ש.** ומותר. וא"ת פסיק רישיה ולא ימות הוא הא פרכינן לה לקמן (ו:) ומשנינן יש שבקיאין בהטיה ואין דם יוצא ואף אין פתח נפתח הלכך לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא: **ואם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה.** אכתי איכא למיבעי דקיימא לן (שבת ד' קו.) כי אמר רבי יהודה במתקן אבל במקלקל אינה מלאכה ויש לשאול על פתח זה אם תקון הוא אצלה או קלקול הוא אצלה שהבתולה חשובה מן הבעולה: **ואם תימצי לומר מקלקל הוא** ל"ג. דאי מקלקל לדברי הכל מותר שאין לך מקלקל חייב אלא חובל ומבעיר אליבא דרבי שמעון והכא לאו חובל הוא דהא באת"ל **דם מיפקד פקיד** בעי לה ואזיל: **ודם ממילא קא הוי.** הוא אינו מתכוין להוציאו אבל הוא יוצא ומלאכת חבורה נעשית שלא בכוונה: **הלכה כרבי יהודה.** בדבר שאינו מתכוין ושמא מתקן הוא ואסור: **או הלכה כר"ש.** דדבר שאין מתכוין מותר: **ואם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה.** קלקול הוא ומותר או תקון הוא ואסור ואפי' אם קלקול הוא יש למצוא צד איסור אם בדבר שאין מתכוין סבירא לן כרבי יהודה ובמקלקל בחבורה סבירא לן כר"ש דמחייב דאמרינן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ואוקימנא כר"ש בפרק האורג (שבת קו.): **הלכה כרבי יהודה במקלקל.** ומותר דכי אמר רבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור במתקן אבל במקלקל לא אמר: או

זה גודל. פי' בקונטרס לענין בהן יד דמצורע ואין נראה דאם כן הוה ליה למימר זה בהן ועוד דאפילו לא מחלק מאי משוי על בהן שהוא קצר מכולם ונראה דלענין קמיצה קאמר כדתנן (מנחות דף יא.) מוחק בגודל מלמעלה אבל בידו אחרת לא יוכל לעשות דבעינן עבודה בימין:

מהו לבעול בתחלה בשבת. אף על גב דתקנו שתהא בתולה נשאת ברביעי מכל מקום אם אירע לו שלא בעל בליל חמישי לא חייבוהו חכמים להמתין עד יום חמישי אחר או עד יום ב' להכי בעי אם מותר לבעול בשבת אם לאו אע"ג דתניא לעיל ומפרישין חתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה ותניא נמי באידך ברייתא בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא כו' פי' בקונטרס דלא הוה ידע לה א"נ ידע לה ובעי היכי הלכתא דאיכא למימר דפליגי בה ר' יהודה ור"ש ומיהו על כרחך נראה דלא ידע הברייתא דחיישינן שמא ישחוט בן עוף דאי הוה ידע לה מאי קמיבעיא ליה הא בהא לא פליגי ר' יהודה ור"ש והא דלא פשיט מינה לבסוף משום דמשכח תנאי דפליגי עלה:

דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר. טעמא דחבורה לא כפרש"י דפירש בפרק שמונה שרצים (שבת קז.) דחייב משום צובע גבי ח' שרצים דתנא התם נצרר הדם אע"פ שלא יצא וקשה לר"י דבאלו טריפות (חולין מו:) בשמעתא דריאה תניא ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם והשתא התם מאי צובע איכא הא לית להו עור וה"נ מאי צביעה איכא בהך חבורה וכן גבי חבורה דמילה לא שייך צביעה ועוד דעל כרחך לשמואל איכא טעמא אחרינא דבפרק כלל גדול (שבת עה. ושם) קאמר דשוחט לא מחייב משום צובע אלא משום נטילת נשמה אלמא טעמא דחבורה הוי משום נטילת נשמה כדקאמר שמואל התם ורב דאמר התם משום צובע אף משום צובע קאמר ונטילת נשמה אין לפרש דטעמא משום הכחשה שמחלישו ונוטל קצת נשמתו דהכא אין צריך לחלישות האשה ומיהו איסורא דקאמר הכא איכא למימר דהויא דרבנן אבל גבי מילה משמע דאיכא איסורא דאורייתא בהוצאת דם דאמרינן בפרק ר' אליעזר (שם קלג:) האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן ליה פשיטא מדקא מחללין שבת עליה מהו דתימא דם מיפקד פקיד קמ"ל דחבורי מיחבר ואי הוה משום החלשה ליכא חילול שבת דהויא מלאכה שאין צריכה לגופה דאין צורך להחליש התינוק ונראה לר"ת לפרש דהוצאת דם חשיבה נטילת נשמה כי הדם הוא הנפש וכשנוטל מקצתו נוטל מקצת נשמה וקשה לר"י דאמרי' בפרק כלל גדול (שם עה. ושם) גבי הצד חלזון והפוצעו וליחייב נמי משום נטילת נשמה ומשני מתעסק הוא אצל נטילת נשמה דכל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כו' ולפי זה אפילו הוא חי גמור הרי יש כאן נטילת נשמה ואומר ר"ת כי דם חלזון שצובעין בו הוא מיפקד פקיד ועל אותו אינו חייב משום נטילת נשמה ועל שאר הדם שמחובר חשיב ליה מתעסק:

לדם הוא צריך ושרי. וא"ת והא פסיק רישיה הוא לענין הפתח וי"ל שיכול להוציא הדם בלא עשיית הפתח פי' ר"ת שצריך להוציא הדם שלא יתקלקל פעם אחרת כשיבעול ולפירושו לקמן דקאמר דם חבורי מיחבר אי לדם הוא צריך ואסור אף על גב דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דשריא במקום צערא גבי מורסא הכא גבי מצוה אסור ולקמן נפרש הא דפריך ממפיס מורסא לפירושו ור"י מפרש לדם הוא צריך שצריך לראות אם היא בתולה:

אם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה מקלקל הוא אצל הפתח ושרי. פי' דרבי יהודה אית ליה דמקלקל בחבורה פטור אף על גב דפטור אבל אסור מיהו הכא מותר לכתחלה משום דאיכא תרתי מקלקל בחבורה ודבר שאינו מתכוין וקשה דבגרירה אסר ר' יהודה אע"ג דאיכא תרתי דאין מתכוין ומקלקל נמי הוי כדאמרינן בשילהי פ"ק דחגיגה (דף י.) דמוקי הך דחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה דפטור אפי' כר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה וטעמא דפטור משום דמקלקל הוי ובפרק י"ט (ביצה כג. ושם) אסר רבי יהודה קירוד אף על גב דאין מתכוין ומקלקל ויש לומר דהכא שרי טפי משום דאיכא נמי מצוה א"נ שלא במקום מצוה נמי היכא דאיכא תרתי שרי וגבי חרין יש להעמיד כגון שאינו מקלקל לגמרי אלא מתקן קצת דמשוי גומות מלך אחד וגבי קירוד נמי במה שמוציא דם מיקל לבהמה קצת כמו דם הקיזה:

את"ל הלכה כרבי יהודה מקלקל בחבורה הוא כו'. משמע דאי הלכה כרבי שמעון שרי אפילו הוא מתקן כיון דאין מתכוין וקשה דבשילהי פרק ספק אכל (כריתות יט: ושם) אמר לרבי שמעון הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב ומאי שנא דאין מתכוין פוטר רבי שמעון בחבורה טפי ממתעסק וי"ל דמתעסק שמתכוין למלאכה לא מיפטר בשבת אלא משום דאין זה מלאכת מחשבת ומשום הכי חייב לרבי שמעון מתעסק בחבורה כמו מקלקל בחבורה דמחייב רבי שמעון אע"ג דאין זה מלאכת מחשבת ולהכי תלינן ליה במקלקל

תוספות רי"ד

איבעיא להו מהו לבעול בתולה בשבת. ומסיק תלמודא והלכתא מותר לבעול בתולה בשבת

מסורת הש"ס

א) מנחות יא., ב) [מס' ד"א זוטא פ"ד], ג) ביצה כג. [שבת מא: וש"נ], ד) [דף ו:], ה) [ועי' תוס' כריתות כד: ד"ה וה"נ], ו) ליתא שם האי לישנא,

* * *

גליון הש"ס

גמ' או הלכה כר"י דאמר דשא"מ אסור. ע' פסחים כה ע"ב תד"ה לא אפשר:

* * *

לעזי רש"י

אגויישיד"ש

[אגוישיידי"ש]. מחודדות.

* * *

מוסף רש"י

זו זרת. אצבע קטנה ממנה מתחיל הזרת, ת"ת למדת חשן ארך ארכה (מנחות יא.). זו קמיצה. ממנה מתחיל הקומץ, אותו אצבע שאצל הקטנה (שם). זו אמה. ממנה מודדין כל אמות הבנין והכלים לפי שהיא ארוכה מכולן, ושתי אמות היו בשושן הבירה, שתי מקצות שהן אמה ובהן מודדין אמות הבנין ואותן מקצות נמדדו כאותו אצבע שהוא ארוך (שם). זו אצבע. לטבול הכהן אצבעו בדם (שם). זו גודל. לבהונות דמצורע (שם). דבר שאין מתכוין מותר. והאי להנאת עצמו קא מכוין (האורה ח"ב סי' ב. הפרדס עמ' יד).